

סקירה קצרה

כידוע, הסמכות לדון בהליכי משפחה נתונה לשתי ערכאות עיקריות: בית המשפט לענייני משפחה ובית הדין הרבני (או כל בית דין אחר בהתאם לדינם האישי של בני הזוג). הערכאות השיפוטיות האלה שואבות את סמכותן מכח שני חוקים: חוק בתי המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995 וחוק בתי הדין הרבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953.

בעוד שהסמכות לדון בנישואין וגירושין נתונה באופן בלעדי לבית הדין הרבני, הסמכות לדון בכל ביתר תביעות (החזקת ילדים, מזונות ילדים, מזונות אישה, רכוש ועוד..) היא הסמכות מקבילה של בית המשפט לענייני משפחה ושל בית הדין הרבני.

מקור הסמכות לדון בענייני המעמד האישי לבתי הדין הדתיים נמסרה בירושה מאז השלטון העותמני והמשיכה מכח סעיף 51 לדבר המלך במועצתו 1922-1947, כלומר משלטון המנדט הבריטי.

לאחר כ-50 שנה מקום המדינה חוקק חוק בתי המשפט לענייני משפחה (1992), זאת לאחר התפתחות המשפט הישראלי וההבנה שדיון בענייני המעמד האישי מחייבים פרקטיקה ספציפית והתמחות מיוחדת בין היתר לאור רגישות ההליכים ומאז שתי הערכאות מתקיימות זו לצד זו.

אז אם הכל ברור, איפה חבוי הטריק? ומהו מרוץ סמכויות?

תביעות מסוימות עלולות להיות נדונות בבית הדין הרבני על אף שאופי התביעה יהיה אזרחי וזאת במידה והוא יתפוס את הסמכות. מכאן עולה השאלה באיזה אופן תופס בית הדין הרבני את סמכותו? המענה לשאלה זו נעוצה בשאלה מי הגיש את התביעה ראשון ולאן. כלומר, אם התביעה הוגשה לבית הדין והצד שכנגד לא טען להיעדר סמכות וזאת בהזדמנות הראשונה שהיתה לו, הסמכות לדון בתביעה תהיה נתונה לו.

האם הליך יישוב סכסוך לא מבטל את מרוץ הסמכויות?

בטרם נענה על שאלה זו, אסביר בקצרה מהו הליך יישוב סכסוך. בשנת 2016 נכנס לתוקף חוק להסדר התדיינויות בסכסוכי משפחה, תשע"ה-2014 הקובע שכל אדם שמבקש לנהל הליך משפטי כנגד בן משפחתו, חובה עליו למצות תחילה ניסיון ליישב את הסכסוך ללא הליך משפטי או נכון יותר ללא הכרעה שיפוטית. למידע נוסף ופירוט הליך יישוב סכסוך תוכלו למצוא במאמר <https://www.mishpati.co.il/article/15647> "צעדים אופרטיביים להשלמת הליך הגירושין".

במידה והצדדים לא מצליחים להגיע לפשרה באמצעות הליך יישוב סכסוך, התיק ייסגר ויתחיל מניין 15 ימי עיכוב הליכים. במסגרת אותם 15 ימים, לצד שהגיש את הבקשה ליישוב סכסוך קיימת זכות קדימה להגיש את התביעות שהוא מעוניין להגישן לכל ערכאה שיפוטית שיבחר. כלומר אם בעל דין בחר לכרוך את כל התביעות לתביעת הגירושין שהוא מגיש לבית הדין הרבני, הסמכות לדון בתביעות תהיה נתונה לבית הדין. בהתאמה לכך, בעל דין יכול לפצל את התביעות לשתי הערכאות לפי שיקול דעתו (או של עורך דינו). לכך קיימים סייגים כגון תביעות מזונות ודיון במחלוקות בנושאי ירושות וצוואות שמחייבים הסכמת שני הצדדים לכך שהסמכות תינתן לבית הדין הרבני. ולכן התשובה לשאלה שבכותרת היא לא, הליך יישוב סכסוך לא ביטל את מרוץ הסמכויות.

אציין עוד שחרף העובדה שבית המשפט לענייני משפחה הוא ערכאה אזרחית, יחד עם זאת, הוראת סעיף 2(א) לחוק תיקון דיני משפחה (מזונות), תשי"ט-1959 הקובע ש"אדם חייב במזונות בן-זוגו לפי הוראות הדין האישי החל עליו[...]" מחייב את ביהמ"ש לפסוק בהתאם לדין העברי (ביהודים ובהתאמה לבעלי דין אישי אחר, מוסלמים נוצרים וכיו"ב). לעומת זאת הליכים רכוש, הליכי משמורת הילדים והחזקתם יוכרעו

בהתאם לחקיקה האזרחית ולפסיקה המנחה של בית המשפט המחוזי וההלכות המחייבות של ביהמ"ש
העליון ללא כל קשר לזהות הערכאה שתפסה את הסמכות.